

Kazatel: Josef Hurta

Čtení: Gn 11, 1 – 9

Text: Da 1, 1 – 15 *Ve třetím roce kralování Jójakíma, krále judského, přitáhl Nebúkadnesar, babylónský král, k Jeruzalému a oblehl jej. Panovník Hospodin mu vydal do rukou judského krále Jójakíma a část nádob z Božího domu. Nebúkadnesar je dopravil do země Šineáru, do domu svého božstva; nádoby dal dopravit do klenotnice svého boha. Pak rozkázal král Ašpenazovi, vrchnímu nad dvořany, aby přivedl z Izraelců, a to z královského potomstva a ze šlechty, jinochy bez jakékoli vady, pěkného vzhledu, zběhlé ve veškeré moudrosti, kteří si osvojili poznání, rozumějí všemu vědění a jsou schopni stávat v královském paláci a naučit se kaldejskému písemnictví a jazyku. Král pro ně určil každodenní přiděl z královských lahůdek a z vína, které pil při svých bodech, a dal je vychovávat po tři roky. Po jejich uplynutí měli stávat před králem. Z Judejců byli mezi nimi Daniel, Chananjáš, Míšael a Azarjáš. Velitel dvořanů jim změnil jména: Danielovi dal jméno Beltšasar, Chananjášovi Šadrak, Míšaelovi Měšak a Azarjášovi Abed-nego. Ale Daniel si předsevzal, že se neposkvrní královskými lahůdkami a vínem, které pil král při svých bodech. Požádal velitele dvořanů, aby se nemusel poskvrňovat. A Bůh dal Danielovi dojít u velitele dvořanů milosrdenství a slitování. Velitel dvořanů však Danielovi řekl: "Bojím se krále, svého pána, který vám určil pokrm a nápoj. Když uvidí, že jste v tváři přepadlejší než jinoši z vašich řad, připravíte mě u krále o hlavu." Daniel tedy navrhl opatrovníkovi, kterého určil velitel dvořanů nad Danielem, Chananjášem, Míšaelem a Azarjášem: "Zkus to se svými služebníky po deset dní. Ať nám dávají k jídlu zeleninu a k pití vodu. Potom porovnáš vzhled náš a vzhled jinochů, kteří jedli královské lahůdky, a učiň se svými služebníky podle toho, co uvidíš." Opatrovník je v té věci vyslyšel a zkusil to s nimi po deset dní. Po uplynutí deseti dnů se ukázalo, že jejich vzhled je lepší; byli statnější než ostatní jinoši, kteří jedli královské lahůdky.*

Byla to tenkrát těžká doba, když v 6. stol. před Kristem odvedl babylónský král Nebúkadnesar do zajetí značnou část izraelského národa. Šlo o obrovský transport židů do ciziny, odkud se už nikdy neměli vrátit. Nebyla to však cesta na jistou smrt, jak to známe z novodobých dějin. Židé, přesídlení do Babylóna se po materiální stránce vůbec neměli špatně. Žili v Babylonii ve vlastních osadách v hlavním městě i ostatních sídlech. Mohli si budovat domy, vydělávat na živobytí, ponechat si v omezené míře své zvyky a náboženství. Nesměli se jen vrátit domů, ale zacházeno s nimi nebylo špatně. Mnozí si natolik v Babylonii zvykli, že když se později naskytla možnost vrátit se zpátky a znovu postavit Jeruzalém, už se ani vrátit nechtěli. I to je cesta, jak zlikvidovat a zlomit víru vyvoleného Božího lidu.

Dalším způsobem, jak oslabit podrobený národ, je převýchova. Ale ne převýchova chudých a nevzdělaných. Ti nepředstavují pro utlačovatele žádné zvláštní nebezpečí. Takoví byli dokonce v Izraeli ponecháni, aby tam obdělávali zemi. To, co babylónský král potřeboval, bylo získat na svou stranu ty nejlepší z nejlepších. Ty nejuzdělanější mozky. A tak rozkázal, aby k němu přivedli ty z Izraelců, kteří jsou z královského potomstva a ze šlechty, jinochy bez jakékoli vady, pěkného vzhledu, zběhlé ve veškeré moudrosti, kteří si osvojili poznání, rozumějí všemu vědění a jsou schopni stávat v královském paláci a naučit se kaldejskému písemnictví a jazyku. Tedy nejlepší židovská inteligence. Když se podaří takovéto lidi získat pro babylónský kult, pak je teprve podrobení národa dokonáno.

Biblické podání však v narážkách naznačuje, k čemu tato politika povede. Babylónská říše, do níž byli přesídlení přivedeni je nazvána starobylým pojmenováním Šineár. To je ta pláň, kde se stavěla ona rádooby nebetyčná babylónská věž. Jestliže si nyní Nebúkadnesar přivedl do své země národy různých jazyků a kultur, aby je do své říše, jak se říká „integrovat“, stane se tato různost jazyků počátkem rozpadu celé říše. Izraelci, když se ocitli v babylónském zajetí, kam byly shromážděny všechny Babylonem podrobené národy, a když viděli tu různorodou směsici až změt' národů, jazyků, náboženství a zvyků, vyprávěli si o babylónské věži a o tom, jak Hospodin tento naivní počín unifikace lidstva odsuzuje k zániku. O říši, která si pyšně říká Babylon, tedy Brána boží, si Izraelci vyprávěli s notnou dávkou ironie, že se vlastně jedná o jeden veliký zmatek – hebrejsky Babel.

Uprostřed tohoto zmatku byli právě ti nejschopnější exulanti vystaveni lákavému pokušení podílet se na babylónské mocenské mašinérii. Jako předobraz Krista, kterému v evangeliích ďábel také nabízí všechna království světa, jsou do vrcholné babylónské politiky povoláni Daniel a jeho tři přátelé Chananjáš, Míšael a Azarjáš. Mají si osvojit kaldejskou moudrost. Jedná se především o hvězdopravectví a jiné věštecké umění. To vše ve službách vládní moci. Vybraní Judejci mají být vyškoleni, aby jim to jak se říká „správně kaldejsky myslelo“.

Jenže, co pomůže, jestliže to někomu kaldejsky myslí, když se podepisuje jako Daniel, což znamená „Soudce je Bůh“, nebo Chananjáš „Smiloval se Hospodin“, Míšael „Kdo je jako Bůh!“, a Azarjáš je vyznáním „Pomohl Hospodin“. To nejde. To není pro budoucího babylónského rádce dobrá vizitka. Takto vám babylónský král říkat nebude. Jak se říká, „kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti.“ A tak jim velitel dvořanů změnil jména. Budeme vám říkat takto: Daniel bude Beltšasar, tzn. „Marduku, zachovej jeho život“. Chananjáši, tobě budeme říkat Šadrak, tzn. „Rozkazuje božstvo Agul“. Na to božstvo se sice brzy zapomene, jeho zašlou slávu objeví až ve 20. století orientalista Bedřich Hrozný, ale to nevádí. Míšael nebude klást provokativní otázku: „Kdo je jako Bůh“, ale jasně ho pojmenuje: „Kdo je jako Agul“, rozumíš Měšagu? A ty Azarjáši? ty budeš prostě Abednego – služebník boha písařů a věd. Možná, že si říkáte, že vy byste si nikdy z politických důvodů nenechali změnit jméno. Ale autor, který píše knihu Daniel asi ve 2. stol. před Kristem, tedy v době, kdy jsou židé už dávno zpátky ve své zemi, to píše i kvůli svým současníkům. Ti totiž zcela dobrovolně počít'ovali svá židovská jména, protože řečtina byla v té době zrovna „cool“ nebo „in“. A dělali to všichni – učedník Tomáš – takové krásné hebrejské jméno, a on si říká Didymos!

Ale zpátky k Danielovi. Ty jídelní benefity. Král pro vybrané jinochy určil každodenní přiděl z královských lahůdek a z vína, které pil při svých hodech. Ne nadarmo se říká: „Koho chleba jíš, toho píseň zpívej!“ Ale tady by se dalo říci, že to platí i obráceně. Židovští mládenci jsou nuceni jíst stravu, která není košer. Bezvěrec by si tu opět řekl: No a co? To je tak těžké se přizpůsobit? Jenže pro nás věřící existují otázky a zásady, které v určité situaci nabydou zvláštního vyznavačského významu. Čteme, že „Daniel si předsevzal, že se neposkvrní královskými lahůdkami a vínem, které pil král při svých hodech. Požádal velitele dvořanů, aby se nemusel poskvrňovat.“ Jistěže mohl Daniel udělat to, co by udělali někteří jiní věřící. Prostě by jedl všecko, a pak by se pomodlil, aby mu to Pán Bůh odpustil. To je, když se to tak vezme, taky docela zbožné řešení. Ale Daniel si předsevzal, tzn. vědomě se rozhodl, že v této věci neustoupí, protože jde o vyznavačský čin – tzn. že to něco vypovídá o jeho víře a o jeho vztahu k Bohu. Přece nedodržíme Boží přikázání jen tak z plezíru, ale kvůli Pánu Bohu. Je naivní představa ateistů, že věřící člověk si může věřit, čemu chce jen ve svém srdci, ale navenek že se bude vždy chovat zcela loajálně ke společnosti, v níž žije. To je omyl sekularizovaného západu, že víra je pouze niternou záležitostí, nemající žádné vnější projevy. Daniel svým nekompromisním postojem říká: můj vztah k Bohu je pro mě důležitější než loajalita ke králi. Protože Bůh je víc než král. Jsou lidé, kteří to nikdy nepochopí. Protože své zásady řídí podle toho, co jim přináší momentální výhody. Ale riskovat něco kvůli pouhé víře nikdy nebudou a nebudou to ani chápat u jiných.

Daniel opravdu riskuje, když činí svému opatrovníku nabídku: „Zkus to se svými služebníky po deset dní. Ať nám dávají k jídlu zeleninu a k pití vodu. Potom porovnáš vzhled náš a vzhled jinochů, kteří jedli královské lahůdky, a učíš se svými služebníky podle toho, co uvidíš.“ Jistěže tady nejde o žádnou dietu, stříhlou linii či moderní vegetariánství. Jde pouze o věrnost Hospodinu. Autor knihy Daniel tu však nechce jen připomenout, jak to měli židé v tom zajetí těžké. On to píše pro své současníky ve 2. stol. před Kristem, kdy se otázka pokrmů stala opravdu závažným fenoménem, náboženským symbolem, který jedny pobuřoval a pro druhé byl symbolem svobody vyznání. V 70. letech 2. stol. před Kristem totiž vládl v Sýrii Antiochus IV., který nutil židy, aby na důkaz lojality se státním kultem jedli vepřové maso. Mnozí židé pokládali uposlechnutí za zradu víry a raději volili smrt. Pozoruhodné, jak otázka významu náboženských symbolů, zvyků a tradic vždy znovu čerá vášně a vzbuzuje nesmiřitelné postoje. Ať už je to jídlo, kříž nebo šátek, často nejde jen o zbytečné náboženské dekorace, ale o zásadnější principy. Velitel dvořanů přiznává svůj strach, že mu jde skutečně o krk, jestliže by v tom činil zajatým judejcům nějaké ústupky. Avšak výsledek zkoušky, kterou Daniel navrhnul, ukazuje, že ti, kteří se drží svých zásad a jednájí v souladu se svým přesvědčením, jsou nakonec shledáni jako ti silnější a zdatnější.

Bratři a sestry, ani naše současnost není zásadně odlišná. Zdálo by se, že v postmoderní společnosti nebudou už náboženské symboly a projevy víry hrát velkou roli a budit nějaké zvlášť silné vášně. Jenže opak je pravdou. Pro nás věřící to však není důvod, abychom kvůli svému strachu a z opatrnosti rezignovali na věrnost Hospodinu. Spíše máme, tak jako Daniel a jeho druhové zvážít, kdy je vhodnější přistoupit na kompromis a kdy naopak zaujmout jasný vyznavačský postoj.

Ti čtyři židovští mládenci, právě proto, že byli pevně zakotveni ve své židovské tradici, se nebáli klidně studovat cizí kaldejské učení a jistě z toho pochytily i leccos dobrého. Nebáli se nějaké indoktrinace cizím náboženstvím. To, že dostali jiná jména, ovlivnit nemohli, ale nikdy nezapomněli své na pravé jméno, tedy to, jaké je jejich pravé vyznání víry a naděje. No, a když došlo na lámání chleba, resp. na pojídání zapovězeného masa, jasně dali najevo, že se tím poskvrňovat nehodlají.

Tím rozhodně nechci říci, že náboženství záleží především v dodržování tradic a zvyků. Proti takovému pojetí se jasně vyslovuje apoštol Pavel, když píše v listu Koloským o pravidlech pro pojídání pokrmů nebo pro slavení svátků. On říká: „To všechno je jen stín budoucích věcí, ale skutečnost je Kristus. Jsou to lidské předpisy a nauky o věcech, které se použitím ničí. Vydávají se za moudrost jako zvláštní projev zbožnosti, sebeponižování nebo tělesné umrtvování, ale nic neznamenají pro ovládnání vášní.“

Nám, v našich náboženských dilematech, budiž vodítkem moudrost staré Jednoty bratrské, která kdysi definovala své učení pomocí tří kategorií, když ve zbožnosti rozlišovala věci podstatné, služebné a případné. Podstatné jsou ty věci, které jsou nezbytné pro spasení člověka, a proto jsou nedotknutelné. Služebné jsou ty, kterých si svobodně užívá Duch svatý jako nástroj ke sdělení věcí podstatných. A věci případné jsou zvyky a obřady, které jsou dobově podmíněné a tudíž, jak říkají bratři, „mohou býti i nebýti“. Kéž i nás všechny vyučí Pán moudrosti, abychom uměli rozpoznat, kde je užitečné ustoupit ze svých pozic, kde si uchovat alespoň své vnitřní přesvědčení a kde vystupovat s plnou otevřeností a s jasnými vyznavačskými činy.

Modlitba: *Pane náš, modlíme se za pronásledované křesťany a vůbec za všechny, kdo jsou pronásledováni pro svou víru. Modlíme se za ty, kdo byli vytrženi ze svého kulturního a náboženského prostředí, za ty kdo jsou nuceni žít ve společnosti, která je jim cizí a nepřátelská. Dej, ať naše vyznavačské postoje reprezentují tvou lásku, tvé milosrdenství a tvoji spravedlnost. Prosíme, dávej nám moudrost a pravé poznání. Dej, ať jsme podle tvého slova obezřetní jako hadi a bezelstní jako holubice. Prosíme za ty, kdo žijí v nsvobodě, za ty, kdo žijí ve strachu o svou budoucnost. Prosíme za porozumění mezi národy, skupinami i jednotlivci. Prosíme pokoj a mír. Dej, ať tvé království proniká do našeho světa. Amen.*